
حلیه المتقین

تالیف

عالم ربانی مرحوم علامه محمد باقر مجلسی (قدس سره)

در آداب و سنن و اخلاق اسلامی

به انضمام

مکالمات حسنیه در دربار هارون الرشید با علمای مخالفین

تالیف شیخ ابوالفتح رازی مکی (قدس سره)

مجلسی، محمد باقر بن محمد تقی ۱۰۳۷-۱۱۱۱ ق.

(حلیه المتقین)

حلیه المتقین در آداب و سنن و اخلاق اسلامی / تألیف محمد باقر مجلسی. به انضمام مکالمات حسنیه در دربار هارون الرشید با علمای مخالفین با تصحیح و اعراب گذاری آیات و روایات، شرح و ازگان دشوار تألیف ابوالفتح رازی مکی. - قم: کومه، ۱۳۹۰. ۵۲۰ ص.

ISBN: 978-964-96612-7-1

قهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیما.

عنوان روی جلد: حلیه المتقین در آداب و سنن و اخلاق اسلامی همراه با مکالمات حسنیه و فرهنگ لغات دشوار.

مندرجات: حلیه المتقین... ص ۱-۲۳... مکالمات حسنیه... ص ۲۳۱-۵۰۸.
۱. اخلاق شیعه. ۲. احادیث اخلاقی. ۳. رستاخیز. ۴. شیعه - احتجاجات. ۵. احادیث شیعه - قرن ۱۱ ق. الف. ابوالفتح رازی، حسین بن علی قرن ۶ ق. الحسینی. فارسی.
ب. عنوان: ج. عنوان مکالمات حسنیه در دربار هارون الرشید با علمای مخالفین.
د. عنوان: مکالمات حسنیه. ه. عنوان حلیه المتقین در آداب، سنن و اخلاق اسلامی همراه با مکالمات حسنیه و فرهنگ لغات دشوار. و. عنوان: الحسینی. فارسی.

BP ۲۲۷/۶۵/۴۸

خ ۱۳۹۰

۲۹۷/۶۱

نام کتاب: حلیه المتقین

مؤلف: مرحوم علامه محمد باقر مجلسی

ویراستار: سید رضا باقریان موحّد

ناشر: کومه

ناشر همکار: نگاران قلم

مجری طرح: موسسه طوبی

ناظر چاپ: حسین قوامیان

نوبت و تاریخ چاپ: اول، ۱۳۹۰

صفحه و قطع: ۵۲۰، صفحه، جیبی

شمارگان: ۳۰۰۰

لینوگرافی و چاپ: سیمای کوثر / پرستش

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۹۶۶۱۲-۷-۱

قیمت: ۴۵۰۰ تومان

مراکز پخش: قم/ خیابان انقلاب/ پلاک ۲۲۱/ موسسه طوبی

تلفن: ۷۷۳۱۴۸۰ - ۷۷۴۶۷۵۴ - ۲۵۱. فاکس: ۷۷۴۶۹۷۶

همراه: ۰۹۱۲۷۴۹۸۹۰۰ - ۰۹۱۲۱۵۳۰۳۶۰ - ۰۹۱۲۷۴۷۲۹۸۸

اصفهان: چهار باغ خواجو/ جنب مسجد بقیه... (بی/ نشر ثامن الائمه)

تلفن: ۰۳۱۱-۲۲۲۲۵۳۹. فاکس: ۲۲۱-۶۷۰

فهرست

مقدمه ۱۵

باب اول: در بیان آداب جامه و... ۱۷

- فصل اول: در فضیلت تحمل و ریخت کردن ۱۷
- فصل دوم: در بیان جامه‌هایی که پوشیدن آنها حرام است ۲۰
- فصل سوم: در پوشیدن پنبه و کتان و ششم ۲۱
- فصل چهارم: در بیان رنگ‌هایی که در جامه، بست یا مکروه است ... ۲۲
- فصل پنجم: در بعضی از آداب جامه پوشیدن ۲۳
- فصل ششم: در پوشیدن لباسی که مخصوصی زنان یا کافران است ... ۲۴
- فصل هفتم: در بیان عمامه بستن ۲۵
- فصل هشتم: در بیان آداب زیر جامه پوشیدن ۲۶
- فصل نهم: در آداب جامه نو بریدن و پوشیدن ۲۶
- فصل دهم: در سایر آداب جامه پوشیدن و کندن ۲۸
- فصل یازدهم: در بیان رنگ نعلین و موزه و کفش و... ۲۹
- فصل دوازدهم: در آداب پوشیدن نعل و موزه و کفش ۳۱

□

باب دوم: در آداب حلی و زیور پوشیدن... ۳۳

- فصل اول: در فضیلت انگشتری به دست کردن و... ۳۳

- فصل دوم: در بیان آنچه انگشتر از آن سازند ۳۴
- فصل سوم: در فضیلت عقیق ۳۵
- فصل چهارم: در فضیلت یاقوت و زبرجد و زمرد ۳۸
- فصل پنجم: در فضیلت فیروزه و جَزع یمانی ۳۸
- فصل ششم: در فضیلت دُر نجف و بلور و حدید صینی و ۳۹
- فصل هفتم: در بیان آنچه سزاوار است در نگین نقش کنند ۴۰
- فصل هشتم: در زیور طلا و نقره پوشیدن و به زنان و ۴۵
- فصل نهم: در آداب سر مه کشیدن ۴۶
- فصل دهم: در آداب نظر به آینه کردن ۴۸
- فصل یازدهم: در فضیلت خضاب کردن مردان و زنان ۴۹
- فصل دوازدهم: در کیفیت خضاب و احکام آن ۵۱

باب سوم: در آداب خوردن و آشامیدن ۵۳

- فصل اول: در بیان طرف‌هایی که در خوردن و آشامیدن و ۵۳
- فصل دوم: در تجویز خوردن طعام‌های لذیذ و ۵۵
- فصل سوم: در بیان بعضی از آداب و اوقات طعام خوردن ۵۸
- فصل چهارم: در سایر آداب طعام خوردن ۶۱
- فصل پنجم: در بیان دعای وقت طعام خوردن ۶۷
- فصل ششم: در آداب بعد از طعام ۷۰
- فصل هفتم: در فضیلت نان و سویق و گوشت و روغن و ۷۲
- فصل هشتم: در فواید سبزی‌ها و میوه‌ها و سایر مأكولات ۸۱
- فصل نهم: در فضیلت ضیافت مؤمنان و آداب آن ۹۰
- فصل دهم: در فضیلت خلال و آداب آن ۹۳
- فصل یازدهم: در فضیلت آب و انواع آن ۹۴
- فصل دوازدهم: در آداب آب خوردن ۹۶

باب چهارم: در بیان فضیلت تزویج و... ۹۹

- فصل اول: در فضیلت تزویج کردن و نهی از رهبانیت ۹۹
- فصل دوم: در اصناف زنان و صفات پسندیده و... ۱۰۱
- فصل سوم: در آداب نکاح و اراده آن ۱۰۴
- فصل چهارم: در بیان آداب زفاف و مجامعت ۱۰۵
- فصل پنجم: در آداب نماز و دعا در شب زفاف و... ۱۱۲
- فصل ششم: در بیان حق زن و شوهر بر یکدیگر و... ۱۱۳
- فصل هفتم: در بیان دعاها و طلب فرزند و... ۱۱۷
- فصل هشتم: در احکام ایام حمل و آداب روز ولادت و... ۱۲۱
- فصل نهم: در عقیقه کردن و سر تراشیدن و آداب هر یک ۱۲۵
- فصل دهم: در ختنه کردن پسران و دختران و... ۱۲۸
- فصل یازدهم: در آداب شیر دادن و تربیت کردن فرزندان و... ۱۳۰
- فصل دوازدهم: در بیان حق پدر و مادر بر فرزند و... ۱۳۶

□

باب پنجم: در بیان آداب مسواک کردن و... ۱۴۱

- فصل اول: در بیان فضیلت مسواک کردن ۱۴۱
- فصل دوم: در فضیلت سر تراشیدن و آداب آن ۱۴۳
- فصل سوم: در آداب موی سر نگاهداشتن مردان و زنان ۱۴۴
- فصل چهارم: در فضیلت شارب گرفتن ۱۴۵
- فصل پنجم: در آداب ریش بلند کردن ۱۴۶
- فصل ششم: در بیان فضیلت موی سفید و حکم کندن آن ۱۴۷
- فصل هفتم: در کندن موی بینی و بازی کردن با ریش ۱۴۸
- فصل هشتم: در فضیلت ناخن گرفتن ۱۴۸
- فصل نهم: در بیان آداب و اوقات ناخن گرفتن ۱۴۸
- فصل دهم: در دفن کردن مو و ناخن و... ۱۵۱

- فصل یازدهم: در فضیلت شانه کردن موی سر و ریش ۱۵۱
فصل دوازدهم: در آداب و اوقات شانه کردن و انواع شانه‌ها ۱۵۲

باب ششم: در آداب بوی خوش کردن و ... ۱۵۵

- فصل اول: در بیان سبب پیدا شدن بوهای خوش در زمین ۱۵۵
فصل دوم: در فضیلت بوی خوش و آداب آن ۱۵۶
فصل سوم: در کراهت رد کردن بوی خوش ۱۵۷
فصل چهارم: در فضیلت مُشک و عنبر و زعفران ۱۵۸
فصل پنجم: در فضیلت غالیه ۱۵۹
فصل ششم: در فضیلت و آداب روغن بر بدن مالیدن ۱۵۹
فصل هفتم: در فواید روغن بنفشه ۱۶۰
فصل هشتم: در فواید روغن بان و روغن زنبق ۱۶۱
فصل نهم: در فواید سایر روغن‌ها ۱۶۱
فصل دهم: در فضیلت بخور و انواع و آداب آن ۱۶۲
فصل یازدهم: در بیان فضیلت گلاب و گل سرخ و انواع گلها ۱۶۳
فصل دوازدهم: در آداب گل بو دادن ۱۶۴

باب هفتم: در آداب حمام رفتن و ... ۱۶۵

- فصل اول: در فضیلت حمام ۱۶۵
فصل دوم: در آداب داخل شدن و بیرون آمدن و ۱۶۶
فصل سوم: در بیان آن چه در حمام نباید کرد و ۱۶۸
فصل چهارم: در فضیلت شستن سر و بدن و دفع بوهای ۱۶۹
فصل پنجم: در فضیلت شستن سر با سدر و خطمی ۱۷۰
فصل ششم: در فضیلت دارو کشیدن ۱۷۱
فصل هفتم: در ازاله کردن موی زیر بغل ۱۷۱

- فصل هشتم: در غایت زمانی که نوره را تأخیر توان کرد ۱۷۲
- فصل نهم: در دعا‌های وقت نوره کشیدن ۱۷۲
- فصل دهم: در اوقات نوره کشیدن و سایر آداب آن ۱۷۳
- فصل یازدهم: در فضیلت حنا مالیدن بعد از نوره ۱۷۴
- فصل دوازدهم: در آداب غسل جمعه و سایر اغسال ۱۷۵

باب هشتم: در آداب خواب رفتن و ... ۱۷۹

- فصل اول: در بیان اوقات خواب ۱۷۹
- فصل دوم: در وضو ساختن پیش از خواب ۱۸۰
- فصل سوم: در مکان خوابیدن و آداب پیش از خوابیدن ۱۸۲
- فصل چهارم: در سایر آداب خوابیدن ۱۸۳
- فصل پنجم: در آداب و ادعیه‌ای که پیش از خواب باید خوانده شود .. ۱۸۳
- فصل ششم: در دفع ترسیدن در خواب، خواب پریشان دیدن و ... ۱۸۷
- فصل هفتم: در دعاها برای دفع بیداری و برای بیدار شدن در ... ۱۸۸
- فصل هشتم: در بیان نماز و دعا برای خواب‌های نیک دیدن و ... ۱۸۹
- فصل نهم: در سبب خواب راست و دروغ و تعبیر خواب ۱۹۱
- فصل دهم: در آداب بیداری و مذمت خواب بسیار ۱۹۸
- فصل یازدهم: در آداب بیت الخلا ۲۰۰
- فصل دوازدهم: در بیان احوال و اوضاع و ... ۲۰۳

باب نهم: در آداب حجامت کردن و ... ۲۰۵

- فصل اول: در ثواب بیماری و صبر کردن بر آن و ... ۲۰۵
- فصل دوم: در فضیلت و آداب حجامت ۲۰۸
- فصل سوم: در بیان انواع تداوی که از ائمه وارد شده است و ... ۲۱۲
- فصل چهارم: در معالجه انواع تب ۲۱۷

فصل پنجم: در ادعیه جامعه و ادویه مرکبه نافعہ	۲۲۲
فصل ششم: در معالجه درد سر و شقیقه و زکام و	۲۲۸
فصل هفتم: در معالجه سایر امراض و درد سر و گلو	۲۳۰
فصل هشتم: در معالجه خنازیر و قروح و جروح و	۲۳۶
فصل نهم: در معالجه امراض اندرونی و قولنج و	۲۴۰
فصل دهم: در معالجه اوجاع مفاصل و فالج و بواسیر و	۲۴۵
فصل یازدهم: در بیان قلیلی از تعویذات برای دفع سحر و	۲۴۹
فصل دوازدهم: در فواید تربت شریف حضرت امام حسین (ع) و	۲۵۵

باب دهم: در آداب معاشرت با مردم و...

فصل اول: در بیان حقوق خویشان و غلامان و کنیزان	۲۶۱
فصل دوم: در حقوق همسایگان و یتیمان و عشیره و قبیله	۲۶۵
فصل سوم: در حقوق صداقت و اخوت	۲۶۸
فصل چهارم: در بیان حقوق مؤمنان بر یکدیگر و	۲۷۱
فصل پنجم: در قضای حاجت مؤمنان و سعی نمودن در	۲۷۴
فصل ششم: در دیدن مؤمنان و عیادت بیماران	۲۸۰
فصل هفتم: در اطعام مؤمنان و آب دادن ایشان و	۲۸۳
فصل هشتم: در حقوق فقیران و ضعیفان و	۲۸۵
فصل نهم: در رعایت حقوق مؤمنان در غیبت ایشان	۲۹۳
فصل دهم: در آداب معاشرت ظالمان و	۲۹۷
فصل یازدهم: در آداب معاشرت با کافران و مخالفان	۳۰۴
فصل دوازدهم: در بیان حقوق مردگان بر زندگان	۳۰۶

باب یازدهم: در آداب مجالس از سلام و...

فصل اول: در فضیلت سلام و آداب آن	۳۱۷
----------------------------------	-----

فصل دوم: در فضیلت مصاحفه یعنی دست یکدیگر را گرفتن	۳۲۰
فصل سوم: در آداب نشستن مجالس	۳۲۴
فصل چهارم: در آداب ملاقات صاحبخانه با کسی که به	۳۲۶
فصل پنجم: در بیان مجالسی که در آن جا داخل شدن رواست	۳۲۷
فصل ششم: در آداب عطسه کردن و آروغ و آب دهان انداختن	۳۳۱
فصل هفتم: در بیان مزاح کردن و خندیدن و	۳۳۴
فصل هشتم: در سایر آداب مجالست و	۳۳۶
فصل نهم: در فضیلت ذکر خدا در مجالس کردن	۳۳۸
فصل دهم: در فضیلت ذکر حضرت رسول خدا (ص) و	۳۳۹
فصل یازدهم: در مشورت کردن با برادران و	۳۴۲
فصل دوازدهم: در آداب نامه نوشتن	۳۴۳

باب دوازدهم: در آداب خانه داخل شدن و...

فصل اول: در گشادگی خانه	۳۴۵
فصل دوم: در مذمت تکلف بسیار در خانه کردن و	۳۴۶
فصل سوم: در نقاشی کردن و تصویر کشیدن و	۳۴۷
فصل چهارم: در آداب فرش خانه	۳۴۸
فصل پنجم: در آداب عبادت کردن در خانه	۳۵۰
فصل ششم: در نگاه داشتن حیوانات در خانه خصوصاً	۳۵۱
فصل هفتم: در نگاه داشتن گوسفند و بز در خانه	۳۵۳
فصل هشتم: در بیان احوال سایر طیور و ذکر بعضی از حیوانات	۳۵۴
فصل نهم: در منع از نگاهداشتن سگ در خانه	۳۵۸
فصل دهم: در آداب چراغ افروختن و خانه خریدن	۳۶۰
فصل یازدهم: در بیان سایر آداب خانه	۳۶۱
فصل دوازدهم: در آداب خانه داخل شدن و بیرون رفتن	۳۶۳

باب سیزدهم: در آداب پیاده رفتن و... ۳۶۷

- فصل اول: در سوار شدن اسب و استرو الاغ و... ۳۶۷
- فصل دوم: در آداب نگاه داشتن و رعایت حقوق... ۳۶۹
- فصل سوم: در آداب زین و لجام... ۳۷۱
- فصل چهارم: در آدابه و آداب سواری... ۳۷۲
- فصل پنجم: در آداب پیاده رفتن... ۳۷۵
- فصل ششم: در نگاه داشتن شتر و گاو و گوسفند... ۳۷۶
- فصل هفتم: در آداب خریدن و نگاه داشتن حیوانات... ۳۷۸
- فصل هشتم: در بیان مجمل احوال و اقسام حیوانات... ۳۷۹
- فصل نهم: در فضیلت تجارت کردن و طلب حلال نمودن... ۳۸۲
- فصل دهم: در بیان آداب تجارت... ۳۸۵
- فصل یازدهم: در فضیلت زراعت کردن و درخت کشتن... ۳۹۱
- فصل دوازدهم: در آداب زراعت کردن و درخت کشتن... ۳۹۲

باب چهاردهم: در آداب سفر ۳۹۵

- فصل اول: در بیان سفرهای نیک و بد و ایام و ساعات نیک و... ۳۹۵
- فصل دوم: در دفع نجوستانهای سفر به تصدق و دعا... ۳۹۶
- فصل سوم: در آداب غسل و نماز و دعا در وقت بیرون رفتن... ۳۹۸
- فصل چهارم: در سایر آداب بیرون رفتن و... ۴۰۱
- فصل پنجم: در آداب توشه برداشتن در سفر و... ۴۰۴
- فصل ششم: در رفیق یا خود بردن در سفر و... ۴۰۵
- فصل هفتم: در بیان سایر آداب سفر... ۴۰۷
- فصل هشتم: در آداب راه رفتن و فرود آمدن... ۴۰۹
- فصل نهم: در بیان دعاهاائی که در راه و منازل باید خواند... ۴۱۰
- فصل دهم: در آداب سفر دریا و گذشتن از پلها... ۴۱۴

فصل یازدهم: در آداب مشایعت و استقبال مسافر و... ۴۱۶

فصل دوازدهم: در آداب اسب تاختن و تیر انداختن ۴۱۷

□

خاتمه: در بیان بعضی از آداب متفرقه و... ۴۲۵

مکالمات حسنیّه: در مجلس هارون الرشید با... ۴۳۹

شرح لغات دشوار ۵۱۵

■

www.ketab.ir

مقدمه

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي خَلَقَ أَنْبِيَائَهُ الْمُرْسَلِينَ بِأَحْسَنِ جَلِيَّةِ الْمُتَّقِينَ، وَبَعَثَ نُجَبَاةَ أَصْفِيَانِهِ مُحَمَّدًا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ لِتَتِمِّمَ مَكَارِمَ الْمُؤْمِنِينَ، وَاكْتَمَلَ فِي أَوْصِيَائِهِ الْمُتَتَّبِعِينَ أَفْضَلَ خِصَالِ النَّبِيِّينَ، فَصَلَّوْا تُثَبِّتَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَعَلَيْهِمْ عَدَدَ أَنْفَاسِ الْمُسْتَخِيرِينَ مِنَ الْمَلَائِكَةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ، وَلَقَدْ أَفَنَّا اللَّهُ عَلَى أَعْدَائِهِمْ مِلْأَ الشَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِينَ.

اما بعد، چنین گوید تراب اقدام مؤمنین و خادم طلبه علوم ائمه طاهرین محمد باقر بن محمد تقی حشره الله مع ذواله المظهرین صلوات الله علیهم اجمعین که چون عمده امتیاز بنی نوع انسان از سایر انواع حیوان، تخلق به اخلاق حسنه و تزین به آداب مستحسنه است، و به مقتضای حدیث شریف نبوی صلوات الله علیه و آله که: **يُعْثُ لِإِتْمَامِ مَكَارِمِ الْأَخْلَاقِ**، تمامی آداب پسندیده و جمیع اخلاق در کتاب عین الحیوة بیان شده بود، جمعی از سالکان مسالک سعادت و ناهجان مناهج متابعت اهل بیت رسالت علیهم السلام از این ذره حقیر التماس نمودند که رساله‌ای در بیان محاسن آداب که از طریقه مستقیمه ائمه طاهرین صلوات الله علیهم به اسانید معتبر به این قلیل البضاعة رسیده باشد، بر وجه اختصار تحریر نماید و به جهت عموم نفع، نسبت به اهل این دیار، مضامین اخبار را در لباس لغت فارسی قریب الفهم به جلوه در آورد. لهذا با ضیق مجال و کثرت اشتغال رعایت حقوق اخوت ایمانی را لازم دانسته و از مقتضای حدیث **الدُّلُّ عَلَى الْخَيْرِ كَفَاعِلُهُ** امیدوار گردیده اجابت ملتمس ایشان نموده و بر چهارده باب و خاتمه مرتب گردانید.

باب اول: در آداب لباس پوشیدن.

باب دوم: در آداب حلی و زیور پوشیدن و سرمه کشیدن و در آینه نظر کردن و خضاب کردن.

باب سوم: در آداب خوردن و آشامیدن.

باب چهارم: در فضیلت تزویج و آداب مجامعت و معاشرت زنان و کیفیت تربیت فرزندان و معاشرت ایشان.

باب پنجم: در آداب مسواک کردن و ناخن و شارب گرفتن و سر تراشیدن و شانه کردن و امثال اینها.

باب ششم: در آداب بوی خوش، استعمال کردن و گل خوش بوییدن و سر تراشیدن و شانه کردن و امثال اینها.

باب هفتم: در آداب حمام رفتن و دارو کشیدن و امثال آن.

باب هشتم: در آداب خواب رفتن و بیدار شدن و بیت‌الخلا رفتن.

باب نهم: در آداب حجامت و تنقیه و ذکر بعضی از ادعیه و احراز و خواص بعضی از ادویه و معالجه بعضی از امراض.

باب دهم: در آداب معاشرت مومنان و حقوق و اصناف ایشان.

باب یازدهم: در آداب مجالس و سلام و عطسه و مصافحه و معانقه و امثال اینها.

باب دوازدهم: در آداب داخل خانه شدن و بیرون رفتن.

باب سیزدهم: در آداب سوار شدن و راه رفتن و بازار رفتن و تجارت و زراعت نمودن و چهارپایان نگاه داشتن.

باب چهاردهم: در آداب سفر کردن.

هریک از ابواب را بر دوازده فصل مشتمل ساخت و به کتاب حلیه المتقین

مسمی گردانید. والله الموفق والمعین.